MEMORIA COVORULUI
– un mister bine urzit –

JEAN-CLAUDE DUNYACH

S-a lansat în celebra revistă FICTION. Este informatician de profesie, însă acest aspect nu l-a împiedicat să se impună cu nuvele în care stilul particular capătă adeseori tonalităţi poetice.

A obţinut numeroase premii, părând să aibă o adevărată slăbiciune pentru „Prix Rosny Aîné”. Asta nu l-a împiedicat însă ca în 1984 să-și însușească „Lé Grand Prix de la SF française” cu LES NAGEURS DE SABLE şi să repete performanţa în 1998 cu nuvela de faţă, POUR DÉCHIFFRER LA TRAME.

Pentru Elisabeth Vonarburg,
Care mă învață cum să înnod firele...

O dovadă a trecerii *lor* se află în subsolul Muzeului Civilizaţiilor, în sectorul de covoare antice. De ea ştiu doar două persoane, Laura Morelli şi cu mine.

Subsolurile sunt teritoriul nostru. Cele mai preţioase covoare sunt conservate într-o obscuritate aproape totală pentru ca lumina să nu le degradeze culorile. Publicul nu are acces la aceste spații, iar specialiştii în domeniu sunt atât de puțini încât adeseori petrecem singuri săptămâni întregi.

Am devenit asistentul Laurei în urma unei simple întrevederi care a durat doar câteva minute. Deja de la acel prim contact am fost acaparat de farmecul ei, mai ales

de timbrul vocii, dotat cu o infinitate de tonalităţi împletite într-o ţesătură bogată, ornamentală. Îl puteam asemăna covoarelor de care se ocupă în timp ce mă învaţă să le descifrez istoria şi secretele. Cred că simţise nevoia să lase cuiva moştenire cunoştinţele ei, să-l pregătească pentru a continua drumul pe care îl deschisese. Se apropia de vârsta pensionării şi, în scurtă vreme, trebuia să se despartă de munca ei de o viaţă. Pierderea postului o interesa prea puţin. Ceea ce o deprima era faptul că nu avea să mai aibă acces la cele mai frumoase şi, totodată, unice, exemplare din rezervă.

Laura organizase totul, un întreg labirint de şevalete cu eclise pe care erau întinse preţioasele covoare. Adeseori, cu o atingere uşoară, cu gesturi în care se regăseşte şi senzualitate şi respect, mângâie nodurile, şevaletul, ori fiecare igliţă, strânge acele de cusut, urmând o ordine precisă, ca un ritual. Este domeniul ei. L-a împărţit cu mine doar când a înţeles că, dacă ajunsesem să îndrăgesc acele lucruri, motivaţiile noastre erau comune.

Covoarele din Kurdistanul de Nord ascund, fiecare, în urzeala strânsă a firelor de lână, episoade din viaţa artizanului lor. Fiecare covor este atât de mare, atât de complicat, încât o ţesătoare, în toată existenţa ei, nu ajunge să realizeze decât unul sau două, foarte rar trei. Amatorii le privesc şi rămân uimiţi de complexitatea motivelor şi de frumuseţea nuanţelor. Pentru noi, însă, partea lor fascinantă o constituie dosul, acolo unde măruntele smocuri de lână sunt strânse unul într-altul ca firele de nisip ale unei clepsidre. Laura îmi plimbă mâinile neîndemânatice de-a lungul suprafeţei şi mă învaţă cum să depistez zonele unde, într-o bună zi, va trebui înlocuit un nod uzat cu altul.

Până în toamna trecută, relaţiile noastre, chiar dacă au fost amicale, menţinuseră un anume conformism. Ea mă tutuia cu dezinvoltură, iar eu îi spuneam „dumneavoastră”. Când lucram la restaurări, aproape unul de celălalt, degetele noastre se atingeau şi ajunsesem chiar să-i

disting sunetul respiraţiei de vacarmul de la subsol. Aveam simțul auzului mai bun decât al ei.

Aşa se face că într-o bună dimineaţă de octombrie, doar eu am auzit chiţcăitul şoarecelui.

Rozătoarele sunt duşmanii noştri de moarte. Se furişează pe neauzite până la şevalete şi ronţăie unde apucă din firele scorţoase ale urzelii în care sunt împletite nodurile de lână. Pagubele pot fi uneori ireparabile, aşa că îi vânăm fără milă. Pentru Laura, ei sunt ca ciuma. Presară fără nici o reţinere semințe otrăvite în preajma gurilor de aerisire şi pe la colțurile încăperii. Sarcina mea e să curăţ locul de cadavrele lor puturoase.

Şoarecele pe care îl auzeam era viu. Labele lui făceau un zgomot uşor pe betonul pardoselii: câteva răpăituri precipitate, apoi se oprea, pitit undeva, sub o mobilă. Se îndrepta către Laura, la capătul celălalt al sălii, unde ea examina o nouă tapiţerie de perete adusă de un preot spaniol.

Aş fi putut să mă debarasez de el făcând zgomot, dar ştiam că la noapte va reveni. Am luat foarfecele de pe masă. L-am urmărit cu urechile ciulite, păşind cât mai uşor de-a lungul culoarului liber dintre vrafurile de lăzi şi m-am aruncat ca o felină spre locul de unde-i auzeam pasul mărunt. M-am izbit cu tâmpla de colțul unei lăzi şi mi-a scăpat un strigăt de durere. Laura a tresărit. Creierul mă furnica şi, preţ de câteva secunde, cred că mi-am pierdut şi cunoştinţa. M-a readus în simţiri zbaterea jivinei, prizonieră sub greutatea corpului meu. Şoarecele era încă viu.

L-am ucis cu foarfecele, în faţa Laurei, care tremura mai tare decât el. Când m-am ridicat, ţineam de coadă un minuscul hoit cu blană. Pe obraz mi se scurgea o şuviţă de sânge.

— Uite, l-am prins! am exclamat.

Laura încremenise.

— Aruncă-l imediat! Mirosul de mortăciune îi va atrage pe ceilalţi.

— Îi voi spune îngrijitorului să cureţe. (Capul îmi vuia încă după izbitură.) Aş vrea un pahar cu apă.

— Ţi-e frică?

Deodată, a văzut sângele năclăit de pe obraz şi atitudinea ei s-a schimbat. A luat o bucată de pânză curată de pe masa de lucru şi mi-a şters cu gesturi delicate faţa şi tâmpla. A glumit, chiar, spunând că e gata să mă coasă la loc. Am avut impresia că mă ia peste picior înainte de a-mi mulţumi. Apoi m-a mângâiat fără să-i mai pese de şoarecele mort care zăcea în căuşul palmei mele.

* * *

În zilele următoare am simţit că îmi acordă mai multă atenţie. Când lucrezi multă vreme cu cineva, observi repede orice schimbare în comportamentul lui. N-am făcut nici o supoziţie, am aşteptat. Munca de restaurare a covoarelor e migăloasă, învеţi de la sine să ai răbdare.

S-a hotărât într-o dimineaţă. Băusem un ceai, un *darjeeling* foarte uşor şi parfumat pe care ni-l preparase secretara departamentului. De obicei, în asemenea împrejurări stăteam la bârfă sau vorbeam despre frigul din subsol. De data asta însă, abia am apucat să sorb din ceai înainte ca ea să înceapă discuţia pe un ton sobru:

— M-am hotărât. Îţi voi da ocazia să afli o poveste, însă va trebui să o citeşti singur. Te voi ajuta... La urma urmei, într-o bună zi tot trebuie ca cineva să-mi ia locul şi prefer să fii tu acela. Sunt convinsă că vei avea grijă de ceea ce las aici.

Am aprobat-o. Ştiam amândoi că e adevărat. M-a prins de braţ şi m-a condus până la biroul ei, o încăpere strâmtă şi lungă, unde ţinea documentele de care nu ne serveam niciodată. Pe peretele din faţă, un covor neterminat atârna de o bară metalică. Laura nu-mi dăduse niciodată voie să mă ating de el. Între perete şi bară era un spaţiu suficient pentru ca Laura să se strecoare. Mie mi-a fost mai greu. Sunt un om robust.

— Poveştile trebuie spuse întotdeauna de la început, murmură gânditoare. Din păcate, ne lipsesc foarte multe detalii. Covorul ăsta l-am descoperit într-o ladă a antrepozitului, la puţină vreme după ce preluasem sectorul muzeului. Predecesorul meu nu era deloc priceput la arhivări. Prefera să cutreiere în lung şi-n lat munţii Kurdistanului, pe urmele unor piese rare, decât să-şi pună la zi catalogul. Tot ceea ce vom afla despre acest covor va fi ceea ce el însuşi ne va dezvălui. Începe tu.

Mi-am pus mâna, cu palma întinsă, pe marginea ţesăturii ca să-i simt textura. După ce pielea se obişnuieşte cu ea, firele încep să cânte şi să vorbească de la sine în căuşul palmei.

— Secolul opt, presupun. Tehnică de ochiuri duble alternate, lână degresată cu urină fiartă în extracte de plante. Origine kurdă, aş zice. Provine dintr-un sat de munte aflat în drumul caravanelor. Greşesc, cumva?

— Aceeaşi analiză am făcut-o şi eu. Am trimis în repetate rânduri mici eşantioane la laborator ca să aflu mai mult. Rezultatul: „coloranţii vegetali sunt tipici regiunii Kurdistanului”. Fără alte precizări. Cam puţin, nu? Covorul a fost ţesut într-unul din acele sate bombardate de irakieni, presupunând că turcii n-au ajuns să-l distrugă cu secole în urmă!

Făcu un adevărat efort ca să se calmeze înainte de a continua:

— Ai fost un elev bun şi asta mă bucură. A sosit momentul să-ţi cer să fii şi creativ. Vorbeşte-mi despre cel care a ţesut covorul.

— Despre ea... (I-am simţit mâna mângâindu-mi braţul.) Dacă mă gândesc bine, nu ştiu ce mă face să afirm asta. Poate felul de a strânge firele. Pare a fi executat cu respect, cu economie... Cred că a fost început de o fetiţă.

— Iar de terminat, l-a terminat o femeie. Ai dreptate... Mă bucur că ai învăţat măcar atât de la mine. Mi se pare ciudat că ceea ce fiecare dintre noi lăsăm în urmă, nu e altceva decât tot o împletitură de iţe ce va marca viaţa

celor ce ne vor urma.

— Atunci când ai noroc, intervin spunând ceea ce gândeam.

— Te voi călăuzi.

Cu o siguranţă care m-a cuprins şi pe mine, şi-a pus mâna delicată pe palma mea întinsă, apoi a împins-o înspre marginea covorului unde un rând de noduri erau desprinse.

— Aici începe povestea: primele noduri fără urzeală. Sunt strânse de nişte degete mici, de fetiţă. Le-a confecţionat din păr de poney pentru a fi destul de rigide ca să poată prinde de ele firele. La început nu ajungea să le strângă destul. Mă refer la noduri. Simţi iregularităţile?

Îi urmăream povestea cu vârful degetului mare, ca şi cum aş fi citit într-o carte. Asperităţile erau abia sesizabile şi mă întrebam cât timp o fi trecut până să fie remarcate. Poate că, totuşi, Laura fusese prima.

— Cu timpul, a câştigat în îndemânare. Peste doi sau trei ani a ajuns cu lucrul aici. (Mi-a pus arătătorul pe un alt şir.) Ce simţi?

— Iregularităţi, din nou, dar puţine.

— Se vede că eşti bărbat... O fată, când îi vine primul ciclu, e complet bulversată, chiar dacă se obişnuieşte repede cu starea asta de fapt. N-are de ales... Deci, acest

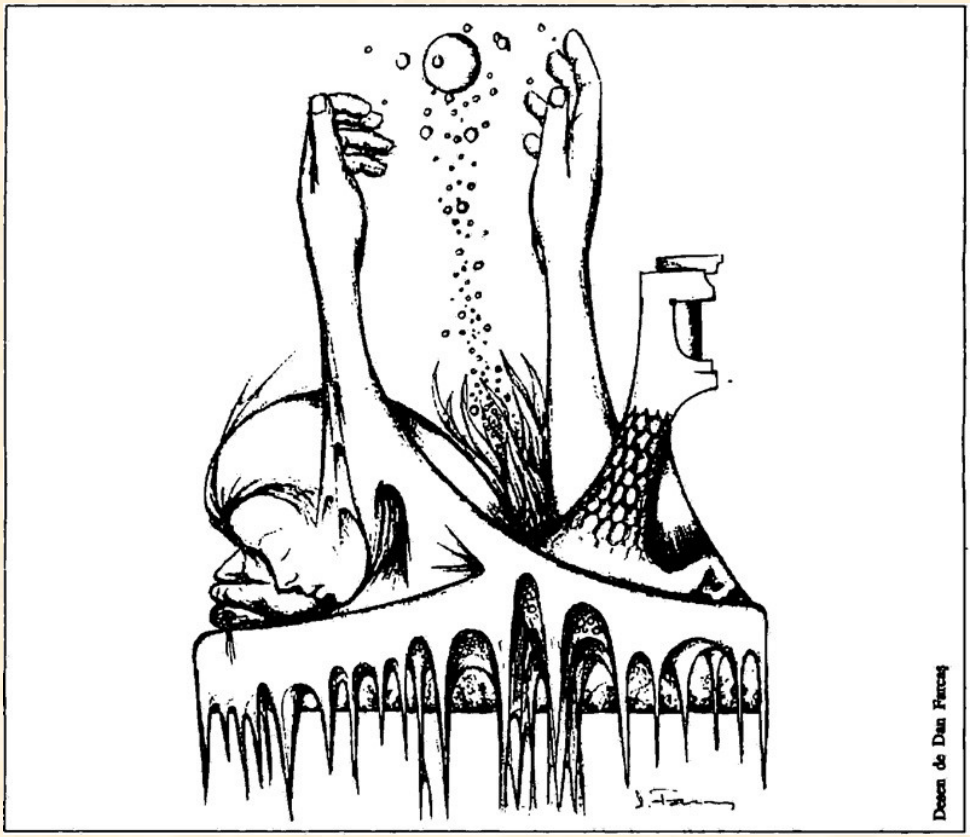

şir corespunde perioadei când micuţa noastră ţesătoare devenea femeie. Simţi cum, cu trecerea anilor, a ajuns să strângă nodurile din ce în ce mai tare? Nu poţi să diferenţiezi anotimpurile decât urmărind cutele de la suprafaţa motivului. Aici, însă (îmi mută degetul mai sus şi îl plimbă, pornind de la un punct precis), aici apare primul mister.

Pe acel şir de noduri bine strânse, din loc în loc, de-a lungul urzelii, simţeam unele care fuseseră executate diferit şi care apăreau în grupuri de câte cinci. Deşi se împleteau cu celelalte, dădeau impresia că voise intenţionat să le disimuleze. Continuam să pipăi nodurile, dar

tot nu ajungeam să înţeleg.

— N-am mai văzut niciodată aşa ceva. Sunt prea ordonate ca să fie o greşeală, dar în acelaşi timp nu le văd sensul.

— Încearcă! Imaginează-ți un răspuns...

— Poate fi un motiv religios sau o stratagemă secretă de sectă, un fel de mătănii...? Prin satele din epoca aceea treceau tot soiul de predicatori. Sau, poate... (Mi-am dat seama că bat câmpii.) Sunt stupid, nu-i aşa, Laura? Ţesătoarea noastră era încă prea tânără ca să-i stea mintea la rebeliuni ori la comploturi. Mai degrabă, ceea ce a făcut ea, a fost să-şi scrie numele în singura scriere pe care o cunoştea.

— Numele ei sau... al iubitului! E greu să-ţi dai seama în acest stadiu, dar uite: odată încheiată seria de cinci noduri, aici, întrerupe pentru prima oară lucrul. A legat capătul şirului ca să nu se desfacă, însă firele urzelii s-au destrâns. Asta presupune o perioadă mai îndelungată, timp în care nu s-a mai preocupat deloc de munca ei obişnuită. Gândindu-ne la vârstă, singurul eveniment care ar fi putut interveni în viaţa unei fete dintr-un sătuc pierdut între munți nu putea fi decât căsătoria, nu? A reluat lucrul după câteva luni. Vălul de la suprafaţă ne indică schimbarea de anotimp.

— Dacă, aşa cum zici, numele pe care l-a ţesut era al iubitului, varianta asta n-are sens...

— Eu povestesc, nu tu!

Mă trase ceva mai încolo. Robust fiind, atingeam în trecere fiecare cută şi, odată cu ea, simţeam apăsarea secolelor ca un cerc ce se închide prin noi. Cu spatele sprijinit de perete, cu mâinile întinse dinaintea mea; aveam impresia că mângâi urzeala acelei vieţi ale cărei ore multicolore se împleteau într-un motiv cu totul străin în intenţii unei adevărate opere de artă.

— Să căutăm mai departe, mă îndemnă Laura, împingându-mi palma spre un alt şir. Fiind vorba de un cuplu din secolul opt, care trăieşte retras în munţi, ar

trebui să găsim o droaie de prunci. Uite-l pe primul... O serie de scurte întreruperi – e perioada sarcinii, când o femeie nu poate sta multă vreme aplecată – apoi o pauză (în locul unde înnodase din nou firul ca să nu se destrame), după care lucrează iarăşi ca înainte.

Am simţit cum i se crispează degetele. Acest simplu gest a produs un declic în spiritul meu înfierbântat. Am revenit cu mâna la locul de dinainte. Distanța mi s-a părut mult prea mică între începutul sarcinii şi naşterea pe care o presupunea.

— A pierdut copilul! am dedus.

Răsuflarea Laurel se accelerase. Podeaua de sub noi vibra din cauza sistemului de încălzire care se declanşa tot mai des pe măsură ce intram în iarnă.

— N-a mai avut alţii în următorii zece ani... Dacă nu mă crezi, convinge-te! Vei vedea că a intervenit ceva în viaţa ei şi nu cred că fie numai faptul că soţul ar fi părăsit-o, după cum am putea presupune. Simți? Degetele ei au regăsit ritmul, însă nu mai are aceeaşi tragere de inimă. Toţi specialiştii pe care i-am consultat au spus că e lipsit de viaţă. De aceea mi l-au încredinţat să-l conserv aici, ca element de comparaţie. Nu valorează aproape nimic.

— Chiar nimic? m-am mirat.

— Aşa au spus ei. Noi vom continua povestea. Când a ajuns aici (mi-a pus palma la marginea unui alt şir) avea în jur de 25 de ani, asta într-o epocă în care femeile erau deja bunici la treizeci... E sterilă şi, foarte probabil, singură. După tradiţiile din acea vreme, trebuie să fi trăit destul de retrasă, respinsă de comunitate. Ţese mai departe, pentru că nu are altceva mai bun de făcut. Gesturile ei sunt mecanice, asta se vede urmărind regularitatea nodurilor. Nu mai păstrează nici o urmă din spiritul zglobiu al fetei care-şi scria numele în urzeală.

Nelămurit, am reluat lectura urzelii urmând şirul interminabililor ani fără asperităţi, până când le-am simţit. *Aceleaşi noduri ca odinioară...* O semnătură, trezirea unei voci îngropată sub greutatea tristeţii.

Apăreau neregulat, fără vreun motiv aparent, întrerupt pe parcursul a săptămâni întregi la început, sfârşeau prin a se repeta aproape în fiecare zi. Cele cinci împletituri ale firelor se recunoşteau perfect şi vârful degetelor mele le cerceta în amănunţime ca pe nişte semne ale unui alfabet necunoscut.

— Dacă am cunoaşte denumirea acestor noduri, i-am putea afla şi numele, am spus mişcându-mi degetele ca să le dezmorţesc. Fiecare lucru avea un nume în acea vreme, doar că informaţiile s-au pierdut.

— De multe ori m-am gândit la asta! Dar presupun că trecutul trebuie să fie înconjurat de mistere, altfel nu ne-ar mai interesa. De altfel, ajungem la capătul covorului şi tocmai aici povestea devine cu adevărat stranie. Citeşte...

Mi-am plimbat degetele pe cartea de lână. O dată, de două ori, tot mai încet. Undeva, între două fire atât de strânse încât era aproape imposibil să strecori un ac, povestea lua altă cale şi îmi scăpa.

Am scuturat din cap, dezamăgit.

— Nu înţeleg...

— Îţi cer prea mult. Am studiat covorul ăsta toată viaţa, iar lucrurile s-au clarificat atât de încet încât n-am curajul să-ţi impun să urmezi acelaşi drum. Va trebui să faci un efort şi să mă crezi.

— Citeşte cu mine. Uite-i numele, repetat ca o incantaţie, de multe ori ţesut chiar cu fire din părul ei. Totul durează până la punctul când am putea crede că va fi sufocată de propria-i frustrare. Apar noduri de întrerupere din ce în ce mai des, pauze în viaţa ei. Presupun că pleacă din sat de fiecare dată când poate, că se ascunde în munţi, aşa cum au făcut femeile din toate timpurile atunci când voiau să fie singure. Are aproape patruzeci de ani şi libertatea amară pe care i-o oferă bătrâneţea. Nimeni nu-i cere nimic.

— Aici, la fel... Pune mâna!

Bucata îngustă de lână nu se aseamănă cu nici una din celelalte părţi ale covorului. Nodurile semnătură au

dispărut. Firele sunt întinse în grabă, chiar dacă alinierea lor e impecabilă. Din ele se degajă o impresie de energie, *de bucurie.*

— Dacă ar fi trăit în vremurile noastre, aş zice că şi-a găsit un amant, murmură Laura. Dar suntem în Kurdistanul de acum mai bine de o mie de ani şi nici un bărbat din epoca aceea nu şi-ar fi ridicat ochii asupra el. O bunică sterilă, cu privirile aproape moarte, având cu siguranţă trupul fleşcăit de statul la războiul de ţesut de-a lungul atâtor ani, fără nici un moment de răgaz. Totuşi a întâlnit pe *cineva...* Aici e un adevărat mister.

— Tocmai, intervin. Am impresia că spiritul meu o întâlneşte şi mi-e frică de consecinţe. Covorul se întrerupe ceva mai încolo. Atunci?

Mâna Laurel îmi ghidează pentru ultima oară degetele către celălalt capăt al urzelii. De-abia acolo povestea se înnoadă...

În sens invers firelor ţesătoarei, alte fire sunt intercalate într-o ţesătură extraordinar de strânsă care trasează motive în relief de-a lungul întregului covor. Pe deasupra acestor motive se intercalează alte noduri, ale căror ramificaţii pătrund şi repătrund în interiorul împletiturilor originale. Geometria povestirii e total diferită, semnele desenează o galaxie ale cărei constelaţii mătăsoase îmi sunt necunoscute.

Ştiu foarte bine caracteristicile speciei din care fac parte şi cunosc ţesătura. Nodurile şi firele de acolo nu sunt de origine umană. Oamenii nu au destule degete, nici un simţ suficient de perceptiv al spaţiului şi al relaţiilor pentru a crea un asemenea motiv. Fibrele sunt mai fine decât firele de păr, iar vârfurile degetelor mele abia pot să le citească. Bănuiesc că fiecare strat ascunde un altul, că fiecare cuvânt străin introdus în împletitură disimulează altele, ascunse dedesubtul suprafeţei pe care o pot atinge. Pentru a citi acest ultim motiv, ar trebui să-l desfac; e un sacrilegiu de neimaginat, nici măcar nu-mi trece prin minte să fac aşa ceva.

De jur împrejur, ţesătoarea a lăsat să-i explodeze fericirea în multiple variaţiuni plecând de la nodurile care o denumesc. Mângâind urzeala, îmi imaginam două personaje şezând pe vine în faţa aceluiaşi război de ţesut, împletindu-şi mâinile şi iţele. Mi-ar fi plăcut să le pot atinge siluetele deformate ca să ajung să-i cunosc mai bine.

— Cum o fi arătat? am gândit cu voce tare. Înspăimântător, din cauză că era diferit, totuşi femeia i-a permis să se atingă de covorul ei. De viaţa ei.

Laura suspină:

— Trebuie să fim în stare să o înţelegem. Pentru ea nu mai avea importanţă cum arăta, ceea ce conta era tandreţea degetelor. Anii petrecuţi lucrând cu migală în lumina slabă îi atenuase vederea.

— Era ca noi. Oarbă...

* * *

A trebuit să-mi clădesc primul sfârşit al povestirii. Urzeala se întrerupea brusc la mijlocul unui rând, lăsată în grabă. Am citit lucruri teribile în această absenţă. Ţipete, pietre aruncate, unul sau doi morţi. Nu-mi dau seama cum a ajuns covorul până la noi. A apărut, poate, dintr-un mormânt unde oasele au fost împrăştiate la întâmplare. Totul e posibil, deci nimic nu e adevărat.

Cuvintele Laurel îmi răsună încă în memorie:

— Fiinţele inteligente călătoresc foarte rar singure. Cu siguranţă că respectivul nu era un explorator izolat. Nu pot crede că nu s-a întâlnit şi cu ceilalţi.

— Într-o bună zi, poate, vom vedea apărând un covor ce va dezvălui o poveste asemănătoare celei pe care am citit-o. Vom descifra împreună limbajul firelor, apoi îl vom face cunoscut tuturor celor care au norocul să semene cu noi. Îi vom învăţa să citească în urzeală, ca să transmită această ştiinţă urmaşilor lor.

— Dacă vom reuşi, următoarea întâlnire nu se va mai

opri doar la aparenţe.

Traducerea:
Laurenţiu Turcu